



VALKOSELKÄTIKKA JA METSÄNKÄSITTELY

Ohjeita metsäammattilaisille
ja metsänomistajille

Auta valkoselkätikkaa talousmetsissä!

Tämä ohje esittelee valkoselkätikan elinympäristövaatimuksia ja keinoja elinympäristön ominaispiirteiden säilyttämiseksi ja lisäämiseksi talousmetsien käsittelyssä. Ohjeen noudattaminen on vapaaehtoista ja se soveltuu käytettäväksi valkoselkätikasta ja luonnon monimuotoisuuden vaalimisesta kiinnostuneiden metsänomistajien metsissä koko Suomessa.

Valkoselkätikka on Suomen uhanalaisin metsälintu. Sen kanta on vahvistunut 1990-luvun pohjalukemista nykyiseen 170-210 pariin elinympäristöjen suojelun ja hoidon ansiosta. Eniten valkoselkätikkoja on Etelä- ja Pohjois-Karjalassa, mutta kanta on levittäytynyt laajasti eteläiseen Suomeen. Lajia tavataan nykyään myös koko

rannikkoalueellamme. Vaikka valkoselkätikka on Suomessa erittäin uhanalainen laji, sillä on hyvät mahdollisuudet menestyä myös talousmetsissä. Valkoselkätikkaa voidaan auttaa yksittäisillä metsätaloustoimenpiteillä, jotka eivät aiheuta metsänomistajalle taloudellisia menetyksiä, vaan voivat jopa säästää kustannuksia.

Ohjeet on laadittu nimenomaisesti valkoselkätikalle, mutta ne edistävät laajemminkin metsälajiston elinvoimaisuutta metsäkanalinnuista moniin uhanalaisiin lajeihin. Valkoselkätikan tulevaisuus on suuresti talousmetsien käyttöön ja hoitoon liittyvien päätösten varassa. Jokainen metsänomistaja voi auttaa valkoselkätikkaa omassa metsässään!

Elinympäristövaatimukset

Valkoselkätikka suosii valoisia lehti- ja lehtilähopuustoisia metsiä. Tiheissä havumetsissä se ei menesty. Valkoselkätikan elinympäristössä on erityisesti koivuja, haapoja, harmaa- ja tervaleppiä sekä raitoja ja pesä on joko elävässä tai kuolleessa lehtipuussa. Pesä voi sijaita metsän kätkössä tai hyvinkin avoimella lämpimällä paikalla pellon reunametsässä, rannassa tai jopa uudistusalan yksittäisessä säästöpuussa.

Valkoselkätikka käyttää ravintonaan lehtipuissa ja lehtilähopuissa eläviä hyönteisiä ja niiden toukkia. Yksittäisetkin lehtipuut ja pienialaiset lehtipuukuviot ovat sille tärkeitä. Kaikki lehtipuita lisäävät ja säilyttävät toimenpiteet auttavat valkoselkätikkaa menestymään alueella. Talvikaudella riittävän ravinnon saaminen on kriittinen tekijä yksilöiden säilymiselle. Avointen metsän reunojen lehtipuut ovatkin tärkeitä ruokailupaikkoja erityisesti keväällä.



© ANTTI BELOW



© TIMO LAINE



© ANTTI BELOW

Valkoselkätikan reviiri

Valkoselkätikkareviiri on laaja, usein monen metsätilan alueet sisältävä elinpiiri, jolla paikkalintuina elävät tikat liikkuvat ympäri vuoden. Reviiri löytyy tyypillisesti vesistön rannoilta tai muulta valoisalta paikalta kuten pellon ja uudistusalojen reunametsistä. Talvella linnut voivat olla kilometrien päässä pesäpaikalta ja pesimäaikaanakin ne voivat käydä kilometrien päässä hakemassa ruokaa poikasilleen.

Yhtenäisten laajojen lehtipuustoisten metsäalueiden puuttuessa reviirillä on entistä harvemmin selkeitä ydinalueita. Suuri osa elinpiireistä koostuu nykyään hajanaisista osa-alueista, missä on valkoselkätikalle sopivia ruokailu- ja pesimäpaikkoja.

Talousmetsien käsittelyssä voidaan merkittävästi helpottaa valkoselkätikan elämää. Valkoselkätikan elintapojen ja laajan reviirin vuoksi kaikki elinpiirillä olevat ja sinne säästettävät elävät ja kuolleet lehtipuut ovat tikalle hyödyksi. Tärkeintä on reviirin rakennepiirteiden suunnitelmallinen säilyttäminen ja lisääminen metsätaloustoimenpiteissä.

Rantaluhtiin ja tulvametsiin syntyy luontaisesti lehtilähopuuta ja ne soveltuvat hyvin valkoselkätikan ruokailualueiksi. Kohteet jätetään metsätaloustoimenpiteiden ulkopuolelle.

Harvalukuiset lehtipuut, kuten haapa, raita, harmaa- ja tervaleppä ovat erinomaisia ruokailupuita. Niitä säästetään taimikonhoidossa ja hakkuissa ja turhaa poistamista vältetään jo kustannussyistä.

Lehtipuita ja lehtilähopuita sisältävät **rantametsät** ovat tärkeitä ruokailupaikkoja. Toimenpiteissä suositetaan lehtipuita ja säästetään lehtilähopuita.

Havumetsien lehtipuuvaltaiset kosteat painanteet ovat hyviä ruokailupaikkoja. Kohteet ovat usein hankalia uudistettavia ja ne jätetäänkin toimenpiteiden ulkopuolelle. Ne sopivat myös uudistushakkuiden säästöpuuryhmiksi.

Valoisa **sekametsä** on hyvä ruokailuympäristö. Toimenpiteissä suositetaan lehtipuita ja säästetään lehtilähopuita. Sekametsät ovat myös taloudellisesti tuottavampia yhden puulajin metsiköihin verrattuna.



© TIMO HALME & TUOMO HÄYRINEN/METSÄHALLITUS

Lehtimetsät ovat hyviä ruokailupaikkoja. Niitä lisätään koivu istuttamalla tai jättämällä kohteet luontaisesti uudistumaan.

Lehtilähopuu on merkittävä lähde valkoselkätikan ravinnonhauksu. Kaikki lehtilähopuu jätetään ehjänä alkuperäiselle paikalleen.

Yksittäiset **säästöpuut** ja säästöpuuryhmät tarjoavat pesäpaikkoja ja ravintoa. Säästöpuiksi valitaan lehtipuita.

Pellon lehtipuuvaltainen lämmin reunavyöhyke on hyvä ruokailupaikka. Niillä kasvaa usein paljon harmaaleppää ja haapaa, jotka ovat erinomaisia ruokailupuita. Toimenpiteissä suositetaan lehtipuita ja säästetään lehtilähopuita.

Arvokkaat elinympäristöt ja suojelualueet sisältävät usein lehtilähopuuta. Kohteet jätetään metsätaloustoimenpiteiden ulkopuolelle.

Muistisäännöt valkoselkätikkaystävälliseen metsänhoitoon

Valkoselkätikan elintavat voi huomioida metsien käsittelyssä. Valkoselkätikalle tärkeitä rakennepiirteitä voi suunnitelmallisesti säilyttää ja lisätä

metsätaloustoimenpiteissä. Reviirillä olevat ja sinne säästettävät yksittäisetkin lehtipuut ovat tikkalle hyödyksi.

Suosi lehtipuita

Taimikonhoito

- Säästä taloudellisesti arvokasta koivua vähintään 10 % havupuutaimikoihin
- Säästä haapoja, raitoja ja leppiä taimikoihin
- Suosi vesistöjen suojavyöhykkeellä lehtipuustoa

Harvennushakkuu

- Säästä taloudellisesti arvokasta koivua vähintään 10 %
- Älä poista turhaan haapoja, raitoja ja leppiä
- Suosi vesistöjen suojavyöhykkeellä lehtipuustoa
- Poista kuusialikasvos mutta säästä riistatiheiköt hakkuun ennakkoraivauksessa
- Jätä kaikki lehtilahopuu paikalleen
- Suunnittele tulevaisuuden säästöpuut lehtipuista
- Vältä maalahopuiden rikkomista

Uudistushakkuu

- Jätä säästöpuut lehtipuista yksin tai ryhmissä
- Jätä kaikki lehtilahopuu paikalleen
- Suosi vesistöjen suojavyöhykkeellä lehtipuustoa
- Säästä ainespuuksi kelpaamaton lehtipuu hakkuussa ja raivauksissa
- Vältä maalahopuiden rikkomista

Metsän uudistaminen

- Säästä lahopuu maanmuokkauksessa
- Uudista sopivat kohteet koivulle
- Jätä sopivat kohteet uudistumaan luontaisesti
- Jätä arvokkaat elinympäristöt, luhdet ja tulvametsät hakkuiden ulkopuolelle

Säästä lehtilahopuu

Erittäin uhanalainen valkoselkätikka lajina

Valkoselkätikka on suurin kirjavista tikoistamme. Lajiin törmätessä huomio kiinnittyy usein valkoisella kirjailtuun selkään, josta puuttuvat yleisimmän tikkalajimme käpytikan laajat valkoiset hartialaikut. Valkoselkätikkakoiraalla on kokonaan punainen päälaki kun taas naaraalla päälaki on musta. Muuten sukupuolet ovat samannäköisiä. Laji paljastaa läsnäolonsa usein äänтелеillä. Talvella valkoselkätikka käy mielellään rasvaruokinnalla. Selkäsilava ja talipötköt kelpaavat sille mainiosti.

Valkoselkätikka on aikainen pesijä, jonka soidin voi leutoina talvina alkaa jo helmikuun lopulla. Soidinaikaan lajin havaitsee helpoiten kuuluvan rummutuksen avulla. Laji kovertaa joka vuosi uuden pesäkolon lehtipuuhan. Pesäkolon lisäksi

reviiriltä löytyy useita yöpymiskoloja, joita tarvitaan varsinkin talven kylmyyttä vastaan ja suojaaksi saalistajilta. Valkoselkätikan poikaset jättävät pesän jo toukokuun lopulla tai kesäkuun alkupuolella, jonka jälkeen emot ruokkivat poikasia maastossa vielä muutaman viikon ajan.

Etsiessään pääasiassa lehtilahopuusta hyönteisravintoa laji jättää jälkeensä usein suppilomaisen kuopan, syöntijäljen. Syöntijäljestä harjaantunut silmä voikin erottaa lajin muista tikoistamme. Keväällä ja kesällä hyönteisiä on tarjolla yllin kyllin, ja silloin tikka ei useinkaan vaivaudu nakuttelemaan ravintoa puiden syvyyksistä vaan keräilee hyönteisiä maasta ja puiden rungoilta tai lehvästöstä.

© ANTTI BELOW



© ANTTI BELOW



METSÄHALLITUS



S Y K E



UPM

The Biofore
Company



Metso-ohjelma: www.metsonpolku.fi

Metsähallitus: www.metsa.fi/sivustot/metsa/fi/Luonnonsuojelu/

Suomen ympäristökeskus: www.ymparisto.fi/fi-FI/Luonto/Lajit/Uhanalaiset_lajit

UPM: upm.com/vastuullisuus

WWF: wwf.fi/valkoselkatikka